

szottyant volna – egész az Olasz-kapuig használhatjuk az aszfaltkígyót.

Amikor megváltottuk a jegyünket a kisvasútra, alig tucatnyian lézengtek a környéken. Na, gondoltam, ide is elért a COVID bénító szele. Tévedtem, hála a magosságoknak. A verőfényrel kombinált őszi szünet családok szárait csalta ide. Emberkígyók kanyarogtak. Végül a nyitott vagonok – csuhaj, hadd cirógasson a Napnak selymes keze – csurig teltek szájmaszkos természetbarátokkal. És nekibuzdult a csühögő.

Bizony 1908 óta zakatolnak itt a szerelvények,

csaknem kétszázezren zötykölődnek a vasúton, ezzel a teljesítményével „aranyérmes” a vasparipácskák között.

Alig indult el a vonatcska, elhalkult a nép – az ezerszínű természet szavát szegte mindenkinek. A szűk völgyben felfelé szuszogó szerelvényről láthattuk a lefelé ránk váró gyönyörűségeket. Olyan volt, mint egy királyi lakoma. Mielőtt elkezdődött volna a habzsi-dózsi, még végignézhettük a ránk váró ingyencégeket.

MIÓTA ÉS MIÉRT?

A környéket már jó 40.000 éve lakja az ember. Az Istálló-s-kői-barlangból előkerült paleolit leletet ez ékesen bizonyítja. Mielőtt honfoglaló őseink ideértek volna, jártak erre szkíták, kelták, vandálok, avarok, szlávok... Magát Szilvásváradot a 14. század első felében említi először egy pápai tizedjegyzék Warad néven. A 15. század közepétől már Zylwaswarad, Sylvas Varad. Azóta is büszkén viseli ezt a nevet a település. Sokan uralták. Csak pár név a veretesebbek közül: Pálóczyak, Perényiek, Keglevichek. Az utóbbiak jó 200 éven keresztül, egészen a 19. század végéig voltak a környék urai.

Az itt lakók már a középkortól az erdő kincseiből éltek, és ők honosították meg a hamuzsírvegetést, a vasolvasztást is. Ekkortól lehet a völgy neve Szalajka-völgy. Előtte Hámor-völgy néven ismerték. Az üvegyártáshoz használatos hamuzsír latin neve sal alcaicus, ennek a magyar szájra igazított formája szalajka. Mára azonban csak halvány nyomai vannak az itteni iparcsiráknak. A Szalajka-völgy a hazai turizmus egyik legnagyobb attrakciójává avanszált. Területét a Bükki Nemzeti Park védi, a környezetet az Egererdő Erdészeti Zrt. csinosítja. Meglehetősen gondos

A Bükk, mint mágnes (3. rész)

ekkortól szállították a Bükk legnagyobb kincsét, a fát. (Volt, hogy 78.000 köbmétert, évente.) Keményen dolgozott Eleonóra, hű barátjával, Csillaggal együtt. Így hívták az első két mozdonyt.

Régebben több mint 20 kilométernyi sín pár hálózta be a Bükk ezen szegletét – ekkor azonban még csak teherszállítást végeztek. 1953-tól már a személyszállítás is szerepelt az „étlapon”. Mára 3,6 kilométer pálya maradt. Évente

2020. október 28-án végre elérte a földfelszínt a kelő Nap sugára. Ezen felbuzdulva úgy döntöttünk, hogy felkeressük a Szalajka-völgyet, a Bükk tán legismertebb és leglátogatottabb turistaparadicsomát. Sokszor jártam már ebben a csodás völgyben, de eddig mindig más és más arcát mutatta. Ahogy egy régi reklámban énekelték: „Ez az, amit nem lehet megenni.” Most sem csalódtam, hatalmas tudásanyagot, élmények áradatát kaptam a VÖLGYTŐL.

A LEGLÁTOGATOTTABB VASPARIPÁCSKA

Nem volt még kilenc óra, mikor megérkeztünk a szilvásvárad parkolók legnagyobbikába, ami a kisvasút végállomásától egy „kőhajításnyira” van. Bölcsen kombinált jegyet váltottunk. Így nemcsak őrzött helye lett motorizált baturunknak, de ha kedvünk szottyán – és hogyan

Amire felmászni tilos

Űszi idill a Szalajka-völgyben

gazda mindkettő. Túrám során pár aprócska makula mellett számtalan pozitívumra leltem, amik feltő gondoskodásukról árulkodnak.

NEM A LEGNAGYOBB, DE A LEGSZEBB

A kisvasút felső végállomása a Gloriettestátnál van. Nevét az egykor itt álló pavilonról (gloriette) kapta, amiben egykor a Pallavicini-család tagjai találtak enyhelyet a vadászútból induló sétáik során. Valaha itt volt az egykori Szalajka falu határa. Sőt, hogy übereljem az előzőeket, a hagyomány szerint IV. Béla királyunk is járt erre, mikor Muhi alól a tatárok elől menekülve az Istállós-kőbarlangba húzódott be.

A tisztás még október végén is üdezől fűtakaróval hivalkodott, de elszórt fáin azért már megjelentek a vöröses-barnás levelek. A

hull alá. Ahogy a vízben csökken a széndioxid mennyisége, úgy válik ki a vakítóan fehér travertino (forrásmészke) vagy – ahogy őseink hívták – darázkő. Olyan tetaraták (mésztufagátak) sorjáznak itt, hogy a tisztaságban megőszült maorik is irigyek lesznek ránk – pedig ez a dallamos szó tőlük származik.

Hosszan álltam a vízesésnél, hallgattam zenéjét, néztem az örökké mozgó fehér fát. Sajnos a muszáj Herkulesek által szétört infótáblát és a néhol rogyant kerítést – mert ezt a csodát védeni kell – is észrevettem. Íme, két makula a völgyből, filléres apróságok...

TUDÁSNAK TÁRHÁZA – MASZKMENTESEN

A Fátyol-vízesés vizuális tűzijátéka után a Szabadtéri Erdői Múzeumot kerestem fel. Hosszú idő után ez volt az első múzeum, ahová korlátozás- és maszkmentesen bejuthattam – és fizetni sem kellett érte. A múzeum olyan tudásözönt zúdított rám, hogy azóta sem tudtam az egészet megemészteni. A bejáratnál ezt a mottót olvastam: „Emberi kultúránk az erdő irtásával kezdődött, és csak az erdő megvédésével maradhat fenn.” Hans Leibundgut professzor szavai beleegtek az agyamba, és azóta is gyakran idézem tanítványaimnak.

Sajnos minden látnivalót nem számlálhatok elő. Csak pár információalatkát és élménymorzszát tudok

Lehet fa harangjátékkal szórakoztatni magunkat. Meg lehet nézni, mekkora a mi „szárnyfeszítávolságunk”. Egy biztos, a rétisas a maga 240 centijével nem piskóta.

ŐSEINK ÉS A FA

A kiállítás legizgalmasabb darabjai számomra azok az eszközök és építmények voltak, amiket őseink készítettek, hogy megélhessenek az erdőből valahogy. Van itt szén- és mészégető. Van egy jármos kunyhó, ebbe húzódtak eleink a zimankó elől. A szobányi helyen tíz-tizenketten simán átvészelték a 20–25 Celsius-fokos hideget is.

Szargos őseink emléke

tisztás túloldalán csilingel alá egy sebes folyású patak. Nem messze ered, egy 450 méter tengerszint feletti magasságban lévő forrásból. Bizony emberszerű forrás ez, ha jó formában van, akár 12.000 litert is kiad magából percenként. Ha szűkebb napok jönnek, akkor is „kiiizzad” 1600 liter vizet. A vize pedig tele van oldott mészzel, mert mire a Bükk-fennsíkra hulló esővíz „átréseli” magát a mészkövön, addigra jól eltelik vele. A forrás táplálja a Szalajka-patakot, ahol hazánk legszebb vízesése kápráztatta, kápráztatja el a turisták garmadáját.

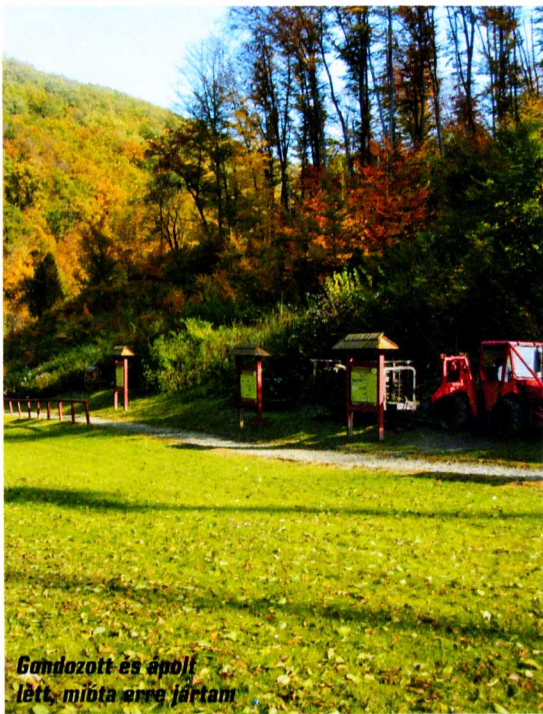
A 18 vízlépcsős, 17 méter hosszú raritás – mint menyasszonyok hosszú fátyla – fehérén és sisteregve

Hány az annyi?

Láttam egy- és kétrudas gyalogszánkót, ezeken akár fél köbméter fát is elhúztak őseink. Ha szalonnával kengették a talpat, akkor könnyebben siklott a gyalogszán. Az írják, hogy a román vagy kávé eljű száncóval 35 mázsa fát is el lehetett húzni. Na, ezt azért megnézném!

Voltak itt ökrösszekerek fából kifaragva, csúszdamodell. Mint olvastam, itt a közelben, a Rónabükk oldalában egy 800 méter hosszú, 300 méteres lejtőt áthidaló facsúszda állt. (Őseink élményparkja!) Láttam vashámot, nyírseprűt, faszindelyt, de a csúcs a cserkéregszárító sír volt – másik neve csittkó. Mire jó a cserkéreg? A bőr cserzéséhez használták.

*Gondozott és apoll
létt, mióta erre jártam*

*Kemény munka
vár az atyafira*

**SZIKLA-FORRÁS, TAVAK
ÉS BETONMEDENCÉK**

Ahogy a Gloriette-tisztásról lefelé csorogsz a patak mentén, jobb oldalon látható a Szikla-forrás. Ez a Szalajkánál „csendesebb”. Alig 2000–2500 liter vizet ad egy perc alatt. Valaki kiszámolta, hogy a Bükk-fennsíkrol 15 nap alatt ér ide a víz. Hogy számolta ki? Tudják, a Bolyaiak! A sziklafalból úgy tör elő a víz, mint a buzgár a jeges árnál, hogy a Szalajkába ömölve folytassa útját.

Lefelé bandukoltam tovább a színek kavalkádját felvonultató fák között. Egyik-másik a gravitációval dacolva kapaszkodik valamibe. Hogy mibe? Ez számomra rejtély maradt! Bal oldalon előbb egy kisebb, levelek által borította tó, majd egy nagyobb, tisztább víztükrű mellett haladtam el. A tóba belógó ágakon vadkacsák sorjáztak. Napfürdőztek. Innen nem messze egy fabaka figyelt, állt büszkén a vártán. Itt figyel, pedig Kolozsváron kellene. Az eredeti szobrot 1915. május 23-án állították fel a kincses városban. Ő volt a Kárpátok őre. Az I. világháború után elpusztított szobrot azóta sem engedték újra felállítani. Az itteni emlékmű Horváth Béres János szobrász és Tóth Vásárhelyi József építész zsenialitását dicséri. Rajta pár felemelő sor:

*„Vágjad! Hasítsd!
Nincs törve még a kard
Még visszahívja a magyar a magyart.
Hőslelkű ősök napfényes eget
Ifjainknak hont, holtaknak pihenést.”*

ÁLLATI DOLGOK A SZALAJKA-VÖLGYBEN

A szobortól nem messze üres betonmedencék várják az ifjonc pisztrángokat. Ha erre jársz, avartipró, és a pénztárcád még nem üres, akkor „kötelező” a pisztráng fogyasztása. Sütvé, füstölve – egyre megy. Ahogy olvastam, az itteni pisztrángételek titkának kiderítésére idejött fiatalom hőse, Derrick felügyelő. Ízlett is neki az itteni finomság, de a titok az titok maradt.

Egy biztos, itt kétfajta pisztráng lelhető fel, sebes és szívárványos. Közülük a sebes az őshonos. Már régóta számon tartják az itteni pisztrángot. 1851-ben ezt írták: *„3 nevezetes forrás, egyik sósforrás, mely nagy kősziklából eredvén vizét egy ölnél magasabbról zuhogtatja le, és két melegforrás, melyek télen sem fagy be, van rajtok 2 vízrekesz, melyek képezik a kis és nagy tavat, melyek mindegyike sok pisztrángot táplál.”*

Az 1960-as években kemény munkával közel száz mázsa pisztráng „hozamot” értek el. Mindent megtesznek, hogy meglegyen a betevő pisztrángunk. Mesterséges megtermékenyítés után a kis, szikzacskós halacskáknak külön „bölcsőjük” van. Ide 40–50 napot „járnak”.

Az út mellett több helyen is „vétezhetsz” a pisztrángcsemegéből, társaim meg is tették. Üdvözült arccal majsolták az uszonyosokat. Én maradtam a sztrapacsánál...

A sínek keresztvezése után az út jobb oldalán egy elkerített erdő rész következett. Itt muflonokat és däm vadakat lehet megcsodálni. Akkor „lapát” díszelgett a däm vad bika fején, hogy a megacéroz sírva könyörögne cseréért. Szerencsére őrasága nem sietett sehová, így remek képeket készíthettem.

(folytatjuk)

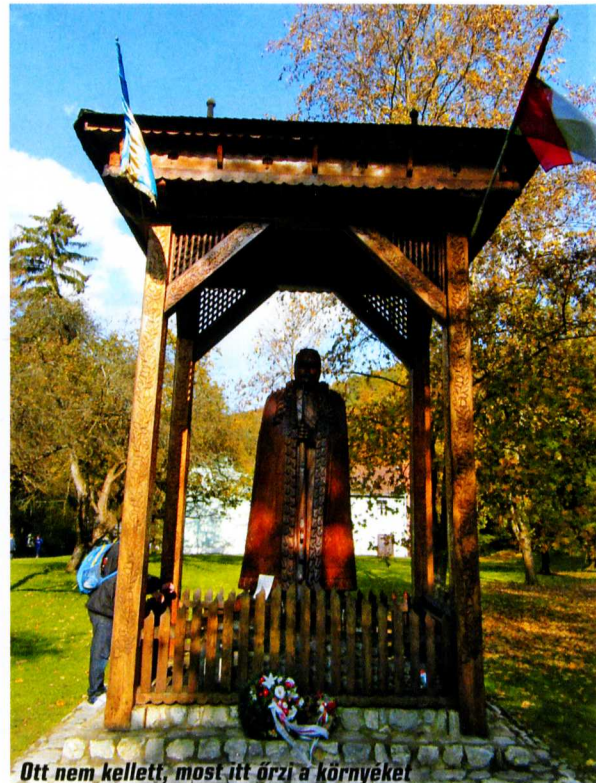
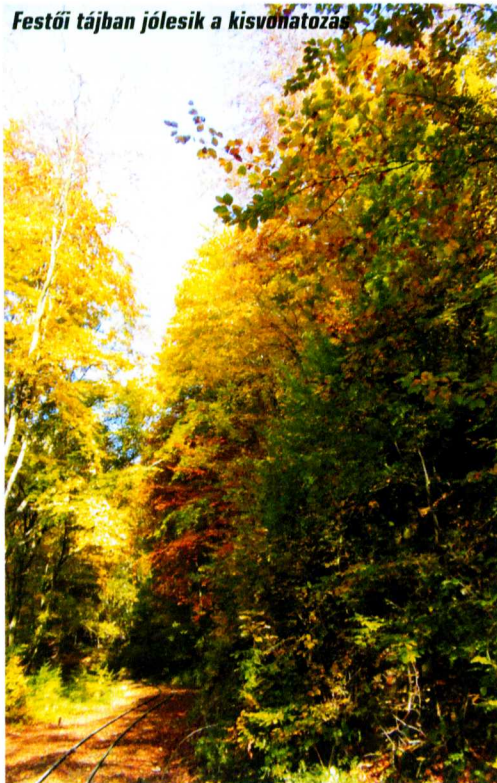
a szerző a Szigethalmi TE tiszteletbeli elnöke

Külön „szekció” foglalkozik a gyantával. Nem is gondolná az ember, hogy mi mindenre használtuk a történelem során. Az egyiptomi múmiákhoz, vonós hangszerekhez, szőrtelenítésre. Rágták is! Sőt kovással vegyítve a repedezett tehéntőgy „megmentője” volt.

Van kiállítás a hamuszírról is. Fényes Elek szerint a 18. században 40.000 mázsa hamuszírt állítottunk elő. A minőségi magyar hamuszír még Angliát is „meghódította”. Egy kiló hamuszírhoz egy tonna fa kell, így nem csoda, hogy 25.000 négyzetkilométer erdőnk bánta hamuszírnagy hatalom voltunkat.

Amiről itt írtam csak válogatás, apró szösszenetek a hatalmas tudásból, melyet a múzeum útjain, a jó levegőn sétálva felcsipegethatsz!

Festői tájban jólesik a kisvonatozás

Ott nem kellett, most itt őrzik a környéket